

TYÖNEUVOSTO

LAUSUNTO

TN 1383-02 (ään. 6-3)

PL 32

00023 VALTIONEUVOSTO

puh. 09 - 645 593

5.9.2002

15/2001

Lausunnonpyytäjä: Palvelutyönantajat ry

Asia: Työaikalain (605/1996) soveltaminen osakkeenomistajiin ja hallituksen jäseniin

Työnantaja: X Oy

Lausuntopyyntö

Palvelutyönantajat ry on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa siitä, sovelletaanko X Oy:n osakkeenomistajiin ja hallituksen jäseniin työaikalakia.

Lausuntopyynnössä todetaan, että X Oy on Tampereella toimiva osakeyhtiö, joka harjoittaa ammattimaista kuorma-autoliikennettä. Yhtiön palveluksessa on vakituisesti 7-8 työsuhteista autonkuljettajaa, jotka eivät omista yhtiön osakkeita. Näiden autonkuljettajien lisäksi yhtiössä työskentelee itsenäisesti kahdeksan yhtiön osakasta.

Kaupparekisteriotteen mukaan yhtiö on rekisteröity 22.4.1992. Osakepääoma on 40.000 euroa. Osakkeita yhtiössä on 200. Kaupparekisteriotteen ja yhtiöjärjestyksen mukaan yhtiön toimialana on ammattimaisen kuorma-autoliikenteen harjoittaminen. Yhtiö voi omistaa ja hallita kiinteistöjä, kiinteistö- ja asunto-osakeyhtiöiden osakkeita ja muita arvopapereita ja harjoittaa niillä vuokraustoimintaa.

Osakkaat ovat katsoneet tekevänsä työtä omaan lukuunsa sillä tavoin, etteivät he ole työsuhteessa. Jokainen osakas omistaa yhtiön osakkeista 25 kappaletta eli 12,5 % yhtiön osakekannasta. Yksi osakkaista, A, on yhtiön toimitusjohtaja. Hallituksen puheenjohtajana toimii B ja varsinaisia jäseniä ovat A, C ja D. Kaikki hallituksen jäsenet ovat osakkeenomistajia.

Osakkeenomistajat suorittavat keskinäisen sopimuksensa perusteella yhtiön toimintaan kuuluvia tehtäviä, joista voidaan mainita muun muassa autonkuljettajan tehtävät, yrityksen palveluiden myynti ja markkinointi sekä yrittäjän ominaisuudessa taloushallinnon valvonta. Korvausta tehdystä työstä osakkeenomistajille maksetaan heidän tekemiensä työtuntien perusteella. Lisäksi yrityksen voitto tulee yksinomaan heidän hyväkseen, kun yrityksellä ei ole ulkopuolisia osakkeenomistajia. Toimitusjohtaja ainoastaan koordinoi osakkeenomistajien työtehtävien suorittamista, jotta esimerkiksi päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin.

Hämeen työsuojelupiirin työsuojelutarkastaja on työsuojelutarkastuksessa 19.6.2001 todennut, että X Oy:n osakkeenomistajiin tulee soveltaa työaikalakia. Samassa yhteydessä yhtiölle on annettu rikoslain 47 luvun 2 §:ssä tarkoitettu kehoitus.

Lisäselvitys työsuojelupiiristä

Työneuvosto on pyytänyt Hämeen työsuojelupiiristä asiasta lisätietoja. Työsuojelupiiri on toimittanut 19.6.2001 tehdyn työsuojelutarkastuksen pöytäkirjan. Tarkastuksessa olivat läsnä työsuojelutarkastaja E, toimitusjohtaja A, työsuojelupäällikkö F ja työsuojeluvaltuutettu C. Tarkastus toimitettiin, jotta saataisiin käsitys, miten muuttunut omistus pohja on vaikuttanut yrityksen toimintaan. Yrityksen omistus pohjaa oli muutettu siten, että osasta työntekijöitä tuli yhtiön omistajia. Tarkastuksessa ilmeni, että yhtiön osakkaista viisi osallistui kuljetustehtäviin. Pöytäkirjassa todetaan, että osakas-kuljettajien työtuntien määrä oli yhdentoista kaksiviikkoisen tilijakson aikana 1050-1350, kun työsuhteisten kuljettajien työtuntimäärä oli samalla jaksolla 650-850. Osalla osakas-kuljettajista oli tarkastushetkellä ylittynyt työaikalaisissa säädetty neljän kuukauden ylittöiden enimmäismäärä. Esimerkiksi H:lle oli maksettu palkkaa 18.12.2000-22.4.2001 noin neljän kuukauden jaksolta 1116 tunnilta, joista ylityötä oli 396 tuntia.

Työsuojelupiirin tarkastaja on työneuvostolle toimitetussa erillisessä selvityksessään todennut, että tarkastuksen yhteydessä hän tuli siihen käsitykseen, että osakas-kuljettajat eivät tee työtä omaan lukuunsa, vaan yhtiön eduksi. He saavat palkan tehtyjen tuntien mukaan. Toimitusjohtaja A koordinoi työtehtävien suorittamista, mikä ilmentää mahdollisuutta johtoon ja valvontaan. Tarkastaja toteaa, että hänen käsityksensä mukaan osakeyhtiön osakkaan 12,5 %:n omistusosuus yhtiön osakkeista ei tuo yhtiöön sellaista määräysvaltaa, että sen perusteella voitaisiin katsoa, että osakas ei ole työsuhteessa. Ainakin niihin osakkeenomistajiin, jotka eivät kuulu yhtiön hallitukseen, tulisi soveltaa työaikalakia.

Mainituissa selvityksessä on todettu, että tarkastuksessa työsuojelupäällikkö F:ää pyydettiin merkitsemään kuljettajien nimiluetteloon ne osakkaat, jotka suorittavat kuljetustehtäviä. Näitä olivat H, D, I, B ja J. Ajopiirturilevyjen tarkastamisen yhteydessä ilmeni, että he olivat toimineet kuljetustehtävissä. Tarkastaja toteaa, että Palvelutyönantajien työneuvostolle toimittamasta selvityksestä käy ilmi, että mainituista henkilöistä D ja B kuuluvat yhtiön hallitukseen. Tarkastuksessa kävi ilmi myös, että osakkeenomistaja ja hallituksen jäsen C on työpaikan työsuojeluvaltuutettu. Hän on työskennellyt yhtiön korjaamolla asentajana sekä suorittanut kuljetuksia jakeluautolla. Korjaamopäällikkönä on toiminut toimitusjohtaja A. Tarkastaja viittaa selvityksessään korkeimman oikeuden ratkaisuun KKO 1991:60, jossa päädyttiin siihen, että 10 % yhtiön osakkeista omistanut perustajaosakas ja hallituksen jäsen oli työsuhteessa yhtiöön.

Palvelutyönantajat ry:n lisäselvitykset

Työneuvosto on pyytänyt asiassa lisäselvitystä myös Palvelutyönantajat ry:ltä. Selvityksessään Palvelutyönantajat ry toteaa, että X Oy:n osakkeet omistaa kahdeksan henkilöä. Tällä hetkellä osakkeenomistajista kolme (A, C ja D) kuuluvat yhtiön hallitukseen. Yhtiön operatiivista hallintoa johtaa toimitusjohtaja A. Hänen lisäksi yhtiön hallintoa hoitavat osakassopimuksen mukaan kuusi osakkeenomistajaa: H, C, B, D, I ja J. Nämä osakkeenomistajat osallistuvat hallinnollisten tehtäviensä ohella kuljetus-, korjaamo- ja terminaalityöhön. Yksi osakkaista, F, vastaa liikenteestä ja valvoo, että liikenne hoidetaan lainsäädännön mukaisesti. Hän ei osallistu kuljetus-, korjaamo- ja terminaalityön tekemiseen.

Osakkeenomistajien lisäksi yhtiön palveluksessa on 7-8 työsuhteista autonkuljettajaa ja yksi toimistotehtävistä vastaava henkilö. Kokonaishenkilöstömäärä on 16-17 henkilöä.

Yhtiön omistus pohja muuttui 11.10.2000. Ennen muutosta yhtiön osakkeet omistivat yhdessä F ja K puoliksi. Muutoksen myötä osasta työntekijöitä tuli yhtiön osakkeenomistajia ja heidän tehtävänsä myös muuttuivat. Osakkaita ovat osakasluettelon mukaan

A, H, C, B, D, I, J ja F. Kukin osakkaista omistaa 25 osaketta eli 12,5 % yhtiön osakekannasta. Ennen osakkaaksi tuloa A toimi korjaamopäällikkönä, H:n, C:n, B:n, D:n, I:n ja J:n hoitaessa autonkuljettajan ja korjaamopuolen työtehtäviä. Osakkaaksi tulon jälkeen A on toiminut yhtiön toimitusjohtajana. H, C, B, D, I ja J ovat hoitaneet myyntiä ja markkinointia sekä taloushallinnon valvontaan liittyviä tehtäviä sekä autonkuljettajan, korjaamo- ja terminaalityön tehtäviä. Kuuden "osakaskuljettajan" työajasta noin 25 % kuluu omistajalle kuuluvien hallinnollisten tehtävien hoitamiseen ja noin 75 % autonkuljettajan tehtäviin sekä korjaamo- ja terminaalityön tehtäviin.

Kahdeksan osakkeenomistajan kesken on solmittu suullinen osakassopimus työnjaosta. Kuusi osakkeenomistajaa tekee hallinnollisten tehtävien lisäksi autonkuljettajan tehtäviä sekä terminaali- että korjaamotehtäviä. He toimivat yrittäjäautoilijan tavoin. Osalla heistä on osakeyhtiön hallituksen jäsenelle lainsäädännössä asetettu erityinen vastuu.

Työneuvosto on pyytänyt vielä lisäselvitystä Palvelutyönantajat ry:ltä ja työsuojelupiiriltä. Työsuojelupiirillä ei ollut toimittaa asiassa uutta tietoa. Palvelutyönantajat ry on selvityksessään todennut, että kimmokkeena yhtiön omistuspohjan muutokselle oli aiempien osakkeenomistajien eläkkeelle siirtyminen. Uudet osakkaat toivoivat, että F kuitenkin säilyttää osakkeenomistajan aseman, koska hänellä oli pitkäaikaisen kokemuksen tuomaa hallinnollista osaamista.

C valittiin työsuojeluvaltuutetuksi jo vuonna 1999 eikä asiantilaa ole erehdyksestä muutettu kesken työsuojeluvaltuutetun toimikautta C:n tullessa osakkeenomistajaksi ja hallituksen jäseneksi vuoden 2000 lopussa.

X Oy:n omaisuus koostuu yksinomaan sen omistamista yhdeksästä yhdistelmäajoneuvosta ja yhdestä kuorma-autosta. Ajoneuvojen kokonaisarvo perävaunuineen on noin kaksi miljoonaa markkaa. Kukaan osakkeenomistajista ei ole aiemmin omistanut eikä omista nykyisinkään yhtiön käytössä olevia ajoneuvoja.

X Oy on jakanut osinkoa osakeyhtiölain sääntelemissä rajoissa vuosina 1997-1999 silloisille osakkeenomistajille F:lle ja C:lle. Vuonna 2000 osinkoa ei ole jaettu.

X Oy:n kuljetustehtävät käsittävät tavaraliikenteen hoitamiseen liittyvät autonkuljettajan tehtävät. Tavaraliikenteellä tarkoitetaan henkilöliikenteen vastakohtaa eli liikenteessä kuljetetaan vain tavaroita. Yhtiö ei käytä kuljetustehtävien hoitamisessa alihankkijoita tai muita ulkopuolisia yrittäjiä, vaan kuljetustehtävät hoidetaan yhtiön omien autonkuljettajien toimesta.

Huoltamotehtävät koostuvat yhtiön omien ajoneuvojen toimintakunnossa pitämiseen liittyvistä työtehtävistä eli ajoneuvojen huolto- ja korjaustoimista. Terminaalitehtävät käsittävät kuljetettavien tavaroiden lastauksen varastosta niitä kuljettaviin ajoneuvoihin ja tavaroiden purkamisen ajoneuvoista varastoon sekä kuljetettavien tavaroiden varastoinnin tavaraterminaalissa tai -varastossa. X Oy ei omista itse tavaraterminaalialia, vaan yhtiö on vuokrannut sitä varten tilat ulkopuoliselta yhtiöltä.

Työneuvosto on vielä pyytänyt lisäselvitystä Palvelutyönantajat ry:ltä seuraaviin kysymyksiin.

Lisäselvityksenä Palvelutyönantajat ry on esittänyt seuraavan.

a. Osakkeiden myyminen

Syynä 12.10.2000 toteutettuun omistuspohjan muutokseen oli X Oy:n silloisten osakkeenomistajien (K ja F) ikääntyminen ja eläkeiän lähestyminen sekä halu vetäytyä yritystoiminnasta eläkkeelle. Tämän vuoksi omistuksesta luopuminen tuli ajankohtaiseksi. Ajatuksen ja aloitteen osakkeiden myymisestä tekivät yksin silloiset osakkeenomistajat K ja F.

Kaikille silloisille yhtiön työntekijöille tarjottiin mahdollisuutta ryhtyä osakkeenomistajiksi. Kahdeksan työntekijää ei halunnut ryhtyä omistajiksi henkilökohtaisista, lähinnä taloudellisista syistä johtuen. Muut seitsemän työntekijää olivat halukkaita lähtemään yritystoimintaan mukaan omistajina, joten osakkeet myytiin heille. Uudet osakkaat maksoivat ostamistaan osakkeista yhtiön substanssiarvoon suhteutetun, käyvän arvon mukaisen kauppahinnan.

Mikäli yhtiön työntekijöiden joukosta ei olisi löytynyt halukkaita osakkeenostajia, osakekanta olisi joka tapauksessa myyty. Yhtiön taseasema oli vuoden 2000 loppupuolella hyvä. Velat ja rahoitusomaisuus olivat lähes yhtä suuret, mikä on kuljetusalalla toimivalle yhtiölle harvinaista. Yhtiön osakkeiden myyminen ulkopuoliselle/ulkopuolisille tahoille ei siten olisi ollut vaikeaa. Yhtiön jatkuvuuden kannalta oli kuitenkin onni, että osakkeet myytiin jo aiemmin yhtiön palveluksessa olleille henkilöille eikä ulkopuolisille tahoille.

b. Osakkeiden myyntihinta

Kukin seitsemästä uudesta osakkaasta maksoi osakkeistaan hinnan, joka on ollut täysin yhtiön substanssiarvoon suhteutetun, käyvän arvon mukainen.

Yhtiön osakkeiden lukumäärässä tapahtui 31.5.2001 muutos, kun yhtiökokouksen päätöksellä osakepääomaa alennettiin euroihin siirtymisen yhteydessä. Osakkaiden omistusosuudet säilyivät ennallaan (12,5 %), mutta kunkin osakkaan omistamien osakkeiden lukumäärä aleni 30:stä 25:een yhtiön koko osakekannan lukumäärän alennuttua 240:stä 200:aan.

c. Autonkuljettajan työtehtävät

Työsuhteiset autonkuljettajat kuljettavat yhtiön omistamia yhdistelmäajoneuvoja ja kuorma-autoa. Lisäksi he lastaavat ja purkavat kuljetettavat tavarat ajamiinsa ajoneuvoihin tavaraterminalleissa. Kuljettajat tekevät kuljettamisen ohella kuljetustehtävään välittömästi liittyviä terminaalitöitä. Tavaraterminalin sisäiset työtehtävät, ennen kaikkea tavaroiden vastaanottamisen asiakkailta ja varastointitehtävät, hoitaa Virtain terminalissa terminalipäällikkö B ja muissa terminalleissa terminalin omistavan yhtiön työntekijät. Ajoneuvojen korjaustöitä ym. huoltokorjaamotehtäviä autonkuljettajat tekevät vain satunnaisesti.

d. Osakkaiden työtehtävät ja vastuunjako

Osakkaiden asema kaikissa työtehtävissään on omistajan asemaa oikeuksineen ja velvolluuksineen. Tämä tarkoittaa sitä, että samalla kun osakas tekee kuljettajan-, korjaamo- ja/tai terminalityötehtäviä yhtiön hyväksi, hän tekee työtä itsensä hyväksi. Vastuu kaikista

tekemistään toimista on omistajalla täysin eri tasoinen kuin työsuhteessa olevilla työntekijöillä. Vastuun korostuminen ja yritysrisikin kantaminen näkyy osakkaille kuuluvien myynti- ja markkinointitehtävien ja taloushallinnon valvontatehtävien hoitamisessa ja myös kuljettajan-, korjaamo- ja terminaalityötehtävien tekemisessä.

Toimitusjohtaja A:n tehtäviin yhtiön hallinnollisena johtajana kuuluu muun muassa työtehtävien koordinointi ja jakaminen. Toimitusjohtaja varmistaa töiden seuraamisella ja vastuiden jakamisella, ettei osakkaiden toimissa ilmene turhaa päällekkäisyyttä. Esimerkiksi myynti- ja markkinointitehtävissä on tärkeää varmistaa, ettei useampi osakas yritä myydä palveluja samalle asiakkaalle.

Osakkaiden kuljettajan-, korjaamo- ja terminaalityötehtävien jakamista ja hoitamista varten laaditaan työvuorolistat. Sekä ajojärjestelytehtävät että työvuorolistojen laatiminen on jaettu toimitusjohtajan ja terminaalipäällikön kesken alueittain. Tampereen toimipaikassa työvuorolistan laatii ja ajojärjestelystä huolehtii kuljetuspäällikön tehtäviä hoitava toimitusjohtaja A ja Virtain terminaalin alueella terminaalipäällikkö B. Muut työtehtävänsä osakkaat hoitavat oman aikataulunsa mukaan.

Autonkuljettajan tehtävissä osakkailla on omat linjareittinsä. Kaksi osakasta hoitaa Tampere-Turku-Tampere –kuljetukset, ja neljä muuta osakasta huolehtii puolestaan Tampereelta pohjoiseen päin suuntautuvista kuljetuksista. Lisäksi terminaalipäällikkö vastaa Virtain terminaalin alueen toiminnasta kuljetukset mukaan lukien.

Kukin osakas tekee kaikessa työssään aina markkinointia, ja koettaa saada lisää kuljetuksia yhtiölle. Osakkailla on omat myynti- ja markkinointialueensa. Jako perustuu kuljetusalueisiin. Kaksi Tampere-Turku –väliä ajavaa osakasta huolehtii Turun alueen myynti- ja markkinointitoimista, kun taas neljä pohjoiseen suuntautuvista kuljetuksista huolehtivaa osakasta vastaa pohjoisen alueen myyntitoiminnasta. Virtain alueella myynti ja markkinointi kuuluu terminaalipäällikölle ja Tampereen alueella toimitusjohtajalle.

Osakkaille kuuluu myös taloushallinnon valvontaan liittyviä tehtäviä. He valvovat ja seuraavat yhtiön tuloskehitystä ja hallituksen asettamien tavoitteiden toteutumista. Ensisijaisen tärkeää on seurata jatkuvasti, ettei yhtiön taloudellisessa tilanteessa tapahdu hälyttävää heikentymistä esimerkiksi kassavirran tai tulojen ja menojen tasapainon osalta.

Yhtiön hallitus hoitaa yhtiöjärjestyksen ja osakeyhtiölain sille kuuluvia tehtäviä. Se päättää yhtiön toiminnan päälinjauksista, kuten yhtiön toimintatavoista ja –linjoista sekä investoinneista.

e. Osakkaiden välinen suullinen osakassopimus

Osakkaiden välisestä työnjaosta sekä palkan ja korvausten maksamisesta sovittiin lokakuussa 2000 suullisesti. Osakkaiden kesken työnjaosta sovittiin, että yksi osakas toimii toimitusjohtajana, yksi

kuljetuspäällikkönä, yksi terminaalipäällikkönä ja yksi pääsääntöisesti huoltokorjaamotehtävissä muiden osakkaiden hoitaessa pääsääntöisesti autonkuljettajan tehtäviä omilla linjareiteillään. Lisäksi sovittiin, että kaikki osakkaat hoitavat myynti- ja markkinointitehtäviä sekä taloushallinnon valvontaan liittyviä tehtäviä.

Osakkaiden palkoista sovittiin, että osakkaat saavat yhtiöltä korvausta yrityksen lukuun suorittamistaan toimista tekemiensä työtuntien perusteella. Tämä tarkoittaa tehtyjen tuntien korvaamista osakkaalle hänen normaalin tuntipalkkansa mukaisesti. Tehdyt ylityöt sovittiin osakkaiden kesken korvattaviksi 50 %:lla korotettuina. Sunnuntaityökorotuksia ei makseta, joskaan kuljetustehtäviäkään ei ole sunnuntaisin.

Osakkaiden kokonaispalkkataso on paljolti riippuvainen yhtiön tuloksesta. Mikäli yhtiön tulostilanne on hyvä, osakkaiden palkkataso voi ylittää työsuhteisten työntekijöiden palkkatason, mutta mikäli yhtiön tulostilanne on huono, osakkaiden palkkataso saattaa jopa alittaa työntekijöiden ansiotason.

f. Esimiestehtävät

Työsuhteisten autonkuljettajien esimiehinä toimivat toimitusjohtaja A Tampereen alueella ja terminaalipäällikkö B Virtain alueella, jotka valvovat työntekijöiden toimia ja joille työntekijät muun muassa ilmoittavat sairauspoissaoloistaan. Samat henkilöt tarkistavat työntekijöiden kaksiviikkoisjaksoittain tekemistään töistä laatimat työtunti-ilmoitukset ennen niiden toimittamista palkanlaskijalle.

Yhtiön työntekijät eivät ole valinneet luottamusmiestä tai luottamusvaltuutettua.

Osakkaat pitävät vapaapäivänsä työvuorolistan mukaisesti. Mikäli he tarvitsevat äkillisesti vapaata, he järjestelivät itse asian ja sopivat keskenään työtehtäviensä hoitamisesta.

g. Yhtiön liikevaihto

X Oy:n bruttoliikevaihto eli arvonlisäverollinen liikevaihto oli 6,96 miljoonaa markkaa vuonna 2001.

Lisäksi Palvelutyönantajat ry on ilmoittanut, että osakkaat on vakuutettu tapaturmavakuutuslain perusteella. Osakkaiden palkkojen ennakonpidätys toimitetaan ennakkoperintälain mukaan ja heidän eläketurvansa on järjestetty työeläkelain perusteella.

Edellä esitetyn perusteella työneuvosto esittää äänestyksen (6-3) jälkeen lausuntonaan seuraavan.

TYÖNEUVOSTON LAUSUNTO

1. Työneuvoston toimivalta

Työneuvostosta ja työsuojelun poikkeusluvista annetun lain (608/1946, 855/1996) 1 luvun 1 §:n ja 2 luvun 9 §:n mukaan työneuvoston toimivaltaan ei kuulu lausuntojen antaminen työsopimuslaista (55/2001). Työaikalain (605/1996) 1 §:n 1 momentin mukaan lakia on sovellettava muun muassa työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun työsopimuksen perusteella tehtävään työhön. Tämän vuoksi työneuvosto voi työaikalain 3 §:ssä säädetyn perusteella antaa lausunnon työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin säännöksestä.

2. Työsopimus (työsuhde)

Työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaan tätä, samoin kuin työaikalakia sovelletaan sopimukseen, jolla työntekijä sitoutuu tekemään työtä henkilökohtaisesti työnantajan lukuun tämän johdon ja valvonnan alaisena palkkaa tai muuta vastiketta vastaan.

Työsopimuksen lakisääteinen määritelmä vastaa, hieman poikkeavasta kirjoitusasustaan huolimatta, vuoden 1970 työsopimuslain (320/1970) työsopimuksen määritelmää sekä aiempaa oikeuskäytäntöä sen tulkinnasta. Työsopimuslaissa säädetyn työsopimuksen tunnusmerkkejä on pidetty myös työsuhteen perustunnusmerkkeinä: (1) työtä tehdään sopimuksen perusteella, (2) toisen sopijapuolen (työnantajan) lukuun, (3) tämän johdon ja valvonnan alaisena (4) palkka tai muuta vastiketta vastaan.

Eryteisesti oikeuskirjallisuudessa on todettu vakiintuneesti, että kaikkien juuri lueteltujen tunnusmerkkien tulee täytyä yhtäaikaan, jotta oikeussuhdetta olisi pidettävä työsuhteena. Toisaalta tunnusmerkkejä kuvaavien ilmaisujen yleisluotoisuuden ja kaavamaisuuden sekä käytännön moninaisuuden vuoksi niin oikeuskäytännössä (esimerkiksi TN 1292-93, 1341-97, 1360-99 ja 1361-99) kuin -kirjallisuudessakin on korostettu, että oikeussuhteen luonne (työsuhde/muu työsuoritusta edellyttävä oikeussuhde) voidaan selvittää vain yksittäistapauksin tosiseikastoon kokonaisuudessaan kohdistuvalla harkinnalla tai arviolla.

3. Lausuntopyynnössä tarkoitettujen henkilöiden suhteista X Oy:ön

Asiakirjoista saatava selvitys lausuntopyynnössä tarkoitettujen kahdeksan X Oy:ssä työskentelevän osakkeenomistajan asemasta on joiltakin osin hieman epätasällista ja ristiriitaistakin. Esitetystä selvityksestä käy kuitenkin ilmi, että he ovat yhtiön ainoita osakkeenomistajia omistaen kukin yhtä

suuren osuuden X Oy:n osakkeista. Yksi osakkeenomistajista on yhtiön toimitusjohtaja johtaen yhtiön operatiivista hallintoa. Hän on myös yhtiön hallituksen jäsen. Viisi osakkeenomistajaa työskentelee lähinnä autonkuljettajina siihen kuuluvine korjaamo- ja terminaalitehtävineen (75% työpanoksesta) osallistuen myös yhtiön myynti- ja markkinointitehtäviin sekä taloushallinnon tehtäviin (25%). Kaksi juuri mainituista henkilöistä kuuluu lisäksi yhtiön hallitukseen. Yksi osakkeenomistajista on Virtain terminaalien terminaalipäällikkö. Yksi osakkaista, joka omisti ennen yhtiön omistusjärjestelyjä lokakuussa 2000 puolet yhtiön osakkeista, ”vastaa liikenteestä ja valvoo, että liikenne hoidetaan lainsäädännön mukaisesti” osallistumatta kuljetus-, korjaamo- tai terminaalityöhön.

4. Arviointia

4.1 X Oy:n toimitusjohtajan oikeusasema

Korkein oikeus on, soveltaessaan ennen 1.6.2001 voimaan tullutta työsopimuslakia voimassa olleita työlakeja, katsonut vakiintuneesti, että ainakaan osakeyhtiön toimitusjohtaja ei ole työsuhteessa yhtiöön. Toimitusjohtajaa on pidetty yhtiön toimielimenä, jonka ’palvelussuhteessa’ työlainsäädäntö ei tule sovellettavaksi. Oikeuskirjallisuudessa on esitetty yleisesti sama kanta. Työneuvoston käytännössä, eräissä lainvalmisteluasiakirjoissa sekä osin myös oikeuskirjallisuudessa on esitetty tästä poikkeavia kannanottoja.

Voimassa olevan työsopimuslain valmisteluasiakirjoista käy ilmi, että niissä asetuttiin sille kannalle, että osakeyhtiön toimitusjohtaja ei ole työsuhteessa yhtiöön kuin enintään poikkeuksellisesti. Tällaisesta poikkeuksesta ei lausuntopyyynnössä kuvatussa tapauksessa ole kysymys. Työaikalakia muutettiin työsopimuslain (55/2001) säätämisen yhteydessä.

4.2 Yhtiön muiden osakkaiden oikeusasemat

Yhtiön muiden osakkaiden kuin toimitusjohtajan oikeusasemaa tarkasteltaessa on selvitettävä työsuhteen kunkin tunnusmerkin täytyminen. Työneuvosto toteaa, että niin sopimus- kuin vastiketunnusmerkki sinällään täyttyvät epäilyksittä.

Kaikki osakkaat ovat lausuntopyyynnössä tarkoitettuna aikana tehneet työtä ainakin osakassopimuksen perusteella, jolla he ovat sitoutuneet sopimaansa työhön mitä ilmeisimmin henkilökohtaisesti; siitakin huolimatta, että ”osakaskuljettajat” ovat voineet huolehtia itsenäisesti sijaisjärjestelyistään tarvitessaan äkillisesti vapaata. Sopimuksen otsikoinnilla ei taas työaikalain 1 §:n 1 momentissa viitatus työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin tulkinnan kannalta ole katsottu olevan yksinomaaisesti ratkaisevaa merkitystä.

Esitetystä selvityksestä käy lisäksi ilmi, että kukin osakas on saanut palkan (vastikkeen) työhönsä käyttämien tuntien perusteella.

Yhtiön osakkaitten työtehtävät ovat määräytyneet osakassopimuksella tai sen yhteydessä muutoin sovitun mukaisesti. Kunkin osakkaan töitten sisältöön on vaikuttanut heidän ennen osakassopimuksen solmimista tekemät työt. Kuljetustehtävien järjestelyt ovat kuuluneet pääasiallisesti kahden osakkaan tehtäviin. Tästä he ovat huolehtineet muun muassa laatimalla työvuoroluettelot kuljetus-, terminaali- ja korjaustöistä. Tämän voitaisiin katsoa osoittavan, että he ovat käyttäneet työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettua työnantajan työn johto- ja valvontavaltaa pääasiassa autonkuljettajan töitä tekevän viiden osakkaan työhön. Toisaalta X Oy:n kaltaisessa yhtiössäkin on yhtiön tavoitteitten saavuttamiseksi (lähinnä markkinoinnin ja erityisesti kuljetussopimusten täyttämiseksi) tarkoituksenmukaista jakaa tehtävät edellä kuvatulla tavalla; varsinkin koska yhtiön töissä on myös 7-8 kiistattomasti työsuhteista autonkuljettajaa. Työn erilaisten käytännön järjestelyjen luonnehtiminen työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi työnantajan työnjohto-oikeudeksi tai vastaavaksi muuksi töitten järjestelyoikeudeksi on lausuntopyynnössä tarkoitettujen kaltaisissa tapauksissa hyvin vaikeata tarkastelemalla yksinomaan yhtiössä tehtävien töitten teknisiä järjestelyjä.

Yhtiö on toimittanut ennakkoperinnän osakkailleen maksamistaan palkoista, osakkaat on vakuutettu tapaturmavakuutuslain mukaisesti ja heidän eläketurvansa on järjestetty "työeläkelakien perusteella". Nämä tosiseikat on otettava huomioon kokonaisarviointissa, koska ne saattavat osoittaa yhtiön käsitystä lausuntopyynnössä tarkoitettujen oikeussuhteiden luonteesta.

Ennakkoperinnän toimittamisella ei juurikaan voi olla merkitystä työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin tulkintaan, koska ennakkoperintälain (1118/1996) 1 §:n mukaan maksajan on toimitettava se mistä tahansa ansiotulosta. Tapaturmavakuutuslain (608/1948) 57 §:n 1 momentin mukaan tämän lain mukainen vakuutus työtapaturman varalle voidaan saada myös henkilöille, jotka "eivät ole pakollisesti vakuutuksessa". Tapaturma- samoin kuin eläkevakuutuksesta esitetty selvitys on niin niukkaa, että vakuuttamisen merkitystä kokonaisharkintaan on vaikea arvioida. Vakuutuksia voidaan pitää osoituksena yhtiön käsityksestä osakkaittensa oikeussuhteen oikeudellisesta luonteesta; mutta ei suinkaan välttämättä. Vastakkaiseen suuntaan viittaa esitetty selvitys yhden "osakaskuljettajan" asemasta työsuojeluvaltuutettuna, jota ei "erehdyksestä muutettu kesken työsuojeluvaltuutetun toimikautta".

Työneuvoston käsityksen mukaan keskeinen merkitys lausuntopyynnössä tarkoitettujen tapauksen kokonaisharkinnassa on sillä, onko X Oy:n osakkaiden arvioitava tehneen työtä keskinäisen sopimuksensa perusteella omaan lukuunsa vai yhdessä omistamansa osakeyhtiön lukuun.

Yhtiön toista entistä pääosakasta lukuun ottamatta muut yhtiöön ainakin aiemmin työsuhteessa olleet henkilöt ovat kukin ostaneet yhtiön osakkeita maksaen niistä esitetyn selvityksen mukaan "hinnan, joka on ollut yhtiön substanssiarvoon suhteutetun käyvän arvon mukainen". Yhtiön seitsemän uuden osakkaan pääomasijoitusta ei voida pitää vähäisenä, vielä vähemmän

näennäisenä. Yhtiön koko osakekanta samoin kuin äänivalta yhtiökokouksissa jakaantuu tasan kaikkien osakkaitten kesken. Vain lausuntopyynnössä mainitut henkilöt omistavat yhtiön osakkeita.

Yhtiön kolmijäsenisen hallituksen jäsenistä kaksi tekee pääasiassa autonkuljettajan työtä. Tämä samoin kuin osakkaitten yksituumainen kanta osoittavat työneuvoston mielestä, että osakassopimusta on tässä tapauksessa pidettävä yhtiön osakkaitten tahdonilmaisuna tehdä sovittuja töitä omaan lukuunsa eikä työaikalain 1 §:n 1 momentissa tarkoitettuna työntekijänä. Sanottua tukee myös se, että pääasiassa moottoriajoneuvonkuljettajan työtä tekevillä yhtiön viidellä osakkaalla on yhdessä selvä osake-enemmistö (62,5 %) samoin kuin se, että eräät X Oy:n työntekijät olivat kieltäytyneet ostamasta yhtiön osakkeita niitä heille tarjottaessa vuoden 2000 syksyllä omistusjärjestelyjen yhteydessä.

Työneuvostolle esitetty selvitys ei muutoinkaan viittaa siihen, että osakassopimuksella, jonka perusteella yhtiön osakkaat ovat keskenään tasavertaisessa asemassa, vaikka tekevätkin erilaisia yhtiön toiminnan kannalta tarpeellisia töitä, olisi pyritty kiertämään tai välttämään työlainsäädännön mukaisia velvoitteita, vaan päinvastoin yhtiösopimuksen tehneiden on katsottava sitoutuneen toimimaan yhtiössä yrittäjän riskillä. Entinen pääosakas F on edeltä selviävien tavoin jatkanut työskentelyä yhtiössä, tosin vähemmistöosakkaana. Hänen oikeusasemaansa on arvioitava samalla tavoin kuin muidenkin osakkaiden.

5. Johtopäätökset

Edellä esitetyn perusteella työneuvosto katsoo lausuntonaan ensiksi, että X Oy:n toimitusjohtajan – lausuntopyynnössä tarkoitettuna aikana - työhön ei ole sovellettava työaikalakia. Toiseksi työneuvosto katsoo, että X Oy:n lausuntopyynnössä tarkoitettujen muidenkaan osakkeenomistajien työhön ei ole sovellettava työaikalakia.

Sovelletut lainkohdat

Työaikalaki (605/1996) 1 §:n 1 momentti ja 3 §.

Laki työneuvostosta ja työsuojelun poikkeusluvista (608/1946, 855/1996) 1 luvun 1 § ja 2 luvun 9 §.

Lausunto perustuu puheenjohtaja Tiitisen ja jäsenten Kaittola, Äimälä, Virtanen, Kärkkäinen ja varajäsen Krögerin mielipiteeseen. Jäsenet Rusanen, Ahokas ja Kelloniemi-Häärä esittivät eriävän mielipiteen.

ERIÄVÄ MIELIPIDE

Jäsenet Rusanen, Ahokas ja Kelloniemi-Häärä esittävät seuraavan eriävän mielipiteen katsoen, että toimitusjohtajaa lukuun ottamatta osakkeenomistajat olivat työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin mukaisessa työsuhteessa yhtiöön.

1. Työneuvoston toimivallasta ja työaikalain soveltamisalasta

Palvelutyönantajat ry on pyytänyt työneuvostolta lausuntoa työaikalain (605/1996) soveltamisesta kahdeksaan X Oy:ssä työskentelevään osakkeenomistajaan.

Työaikalain (605/1996) 1 §:n 1 momentin mukaan lakia sovelletaan muun muassa työsopimuslain (55/2001) 1 luvun 1 §:ssä tarkoitetun työsopimuksen perusteella tehtävään työhön. Työaikalakia ei kuitenkaan sen 2 §:n 1 momentin 1 kohdan mukaan sovelleta työhön, jota siihen kuuluvien tehtävien ja muutoin työntekijän aseman perusteella on pidettävä yrityksen, yhteisön tai säätiön taikka sen itsenäisen osan johtamisena tai tällaiseen johtamistehtävään välittömästi rinnastettavana itsenäisenä tehtävänä.

Työneuvostosta ja työsuojelun poikkeusluvista annetun lain (608/1946, 855/1996) 1 luvun 1 §:n ja 2 luvun 9 §:n mukaan työneuvoston toimivaltaan ei kuulu lausuntojen antaminen työsopimuslaista (55/2001). Työaikalain soveltaminen on kuitenkin sen 1 luvun 1 §:ssä kytketty työsopimuslaissa säädettyyn työsopimuksen määritelmään. Tämän vuoksi työneuvosto voi työaikalain 3 §:ssä säädetyn perusteella antaa lausunnon työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin säännöksestä.

Työneuvosto tarkastelee ensin, ovatko lausuntopyynnössä tarkoitetut X Oy:n osakkeenomistajat työsuhteessa X Oy:öön vai eivät. Jos työsuhteen olemassaoloon joltain osin päädytään, on arvioitava työaikalain 2 §:n 1 momentin 1 kohdan soveltamista.

Jotta työaikalaki soveltuisi X Oy:n osakkeenomistajiin, on heidän henkilökohtaisesti tehtävä työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitettu tavoin (1) työtä sopimuksen perusteella, (2) toisen sopijapuolen eli työnantajan lukuun, (3) työnantajan johdon ja valvonnan alaisena (4) palkkaa tai muuta vastiketta vastaan. Näitä työsopimuslaissa säädettyjä työsopimuksen tunnusmerkkejä on pidetty myös työsuhteen perustunnusmerkkeinä.

Työneuvosto on useissa lausunnoissaan tarkastellut työsuhteen tunnusmerkkien täyttymistä erityisesti johto ja valvonta -tunnusmerkin kannalta. Oikeuskäytännön perusteella voidaan esittää joukko työsuhteen puolesta ja sitä vastaan ”puhuvia” tunnusmerkkejä. Toisaalta tunnusmerkkejä kuvaavien ilmaisujen yleisluontoisuuden ja kaavamaisuuden sekä käytännön moninaisuuden vuoksi niin työneuvoston käytännössä (esimerkiksi TN 1292-93, TN 1341-97, TN 1360-99 ja TN 1361-99) kuin oikeuskirjallisuudessaakin on korostettu, että oikeussuhteen luonne (työsuhde/muu

työsuoritusta edellyttävä oikeussuhde) voidaan selvittää vain yksittäistapauksin tosiseikastoon kokonaisuudessaan kohdistuvalla harkinnalla tai arviolla. Työsuhteen olemassaoloa ei voida siten useinkaan ratkaista pelkästään tarkastelemalla yksittäisten työ sopimuslaissa säädettyjen tunnusmerkkien täyttymistä.

2. Lausuntopyynnössä tarkoitettujen henkilöiden suhteista X Oy:öön

Asiakirjoista saatava selvitys lausuntopyynnössä tarkoitettujen osakkeenomistajien asemasta on joiltakin osin hieman epätasua ja ristiriitaista. Esitetystä selvityksestä käy kuitenkin ilmi, että X Oy:n osakkeet omistaa kahdeksan henkilöä, jotka kaikki työskentelevät yhtiössä: A, C, D, H, B, I, J ja F. Yhtiössä työskentelee lisäksi 7-8 kiistattomasti työsuhteista autonkuljettajaa.

Kukin osakkeenomistaja omistaa yhtä suuren osuuden eli 12,5 prosenttia yhtiön osakekannasta. Yksi osakkeenomistajista (A) on yhtiön toimitusjohtaja johtaen lisäksi yhtiön operatiivista hallintoa. Hän on myös yhtiön hallituksen jäsen. Kuusi osakkeenomistajaa työskentelee lähinnä autonkuljettajina siihen kuuluvine korjaamo- ja terminaali tehtävineen (75 % työpanoksesta) osallistuen myös yhtiön myynti- ja markkinointitehtäviin sekä taloushallinnon tehtäviin (25 %). Kaksi näistä kuuluu lisäksi yhtiön hallitukseen (D ja C). Yksi osakkeenomistajista on autonkuljettajatehtäviensä ohella Virtain terminaalin terminaali päällikkö (B). Yksi osakkaista (F), joka omisti ennen yhtiön omistusjärjestelyjä lokakuussa 2000 puolet yhtiön osakkeista, ”vastaa liikenteestä ja valvoo, että liikenne hoidetaan lainsäädännön mukaisesti” osallistumatta kuljetus-, korjaamo tai terminaalityöhön.

3. Arviointia

3.1 X Oy:n toimitusjohtajan asema

Työneuvosto on ratkaisuisaan TN 1189-86 ja TN 1223-88 (ään.) katsonut, että osakeyhtiön toimitusjohtaja voi olla työsuhteessa yhtiöön. Korkein oikeus on sitä vastoin soveltaessaan ennen 1.6.2001 voimaan tullutta työ sopimuslakia arvioinut osakeyhtiön toimitusjohtajan asemaa osakeyhtiölain perusteella ja pitänyt toimitusjohtajaa tämän yhteisön toimielimenä (KKO 1986 II 40, KKO 1989:136 ja KKO 1992:172). Korkein oikeus on katsonut, että toimitusjohtaja ei voi olla työsuhteessa osakeyhtiöön, jonka lukuun hän tekee työtä sopimuksen perusteella vastiketta vastaan. Voimassa olevan työ sopimuslain (55/2001) valmisteluasiakirjoista käy ilmi, että niissä asetettiin sille kannalle, että osakeyhtiön toimitusjohtaja ei ole työsuhteessa yhtiöön kuin enintään poikkeuksellisesti. Tällaisesta poikkeuksesta ei lausuntopyynnössä kuvatussa tapauksessa ole kysymys. Työaikalakia muutettiin työ sopimuslain säätämisen yhteydessä.

3.2 Yhtiön muiden osakkaiden oikeusasemat

Yhtiön muiden osakkaiden kuin toimitusjohtajan oikeusasemaa tarkasteltaessa on selvitettävä työsuhteen kunkin tunnusmerkin täytyminen.

3.2.1 Sopimus

X Oy:n osakkeenomistajat F:ää lukuun ottamatta työskentelivät yhtiössä ennen omistusjärjestelyjä työsopimuksen perusteella. Osakekauppojen jälkeen osakkaat ovat suullisesti sopineet työnjaosta. Kaikki osakkaat ovat lausuntopyynnössä tarkoitettuna aikana tehneet työtä ainakin tämän suullisen osakassopimukseksi lausuntopyynnössä kutsutun sopimuksen perusteella, jolla he ovat sitoutuneet työhön mitä ilmeisimmin henkilökohtaisesti siitäkin huolimatta, että autonkuljettajina toimivat osakkaat ovat voineet huolehtia itsenäisesti sijaisjärjestelyistään tilapäisten työesteitten sattuessa. Sopimuksen otsikoinnilla ei taas työaikalain 1 §:n 1 momentissa viitatus työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin tulkinnan kannalta ole katsottu olevan yksinomaisesti ratkaisevaa merkitystä. Työneuvosto toteaa, että sopimustunnusmerkki täyttyy epäilyksittä.

3.2.2 Vastike

Esitetystä selvityksestä käy lisäksi ilmi, että kukin osakas on saanut palkan (vastikkeen) työhön käyttämiensä tuntien perusteella. Osakkaiden kokonaispalkkataso riippuu lisäksi osittain yhtiön tuloksesta. Työneuvosto toteaa, että myös vastiketunnusmerkki täyttyy epäilyksittä.

3.2.3 Johto ja valvonta

Kunkin yhtiön osakkaan töitten sisältöön on vaikuttanut heidän ennen omistusjärjestelyjen muutosta tekemänsä työt. Työnjakoa on täsmennetty suullisella osakassopimuksella tai sen yhteydessä muutoin sovitun mukaisesti.

Esitetyn selvityksen mukaan yhtiön toimitusjohtaja koordinoi ja jakaa osakkeenomistajien työtehtäviä sekä seuraa töiden suorittamista, jotta työtehtävien päällekkäisyyksiltä vältyttäisiin. Kuljetustehtävien järjestelyt ovat kuuluneet pääasiallisesti kahden osakkaan tehtäviin (toimitusjohtaja ja Virtain terminaalipäällikkö, joka toimi myös autonkuljettajana). Lisäksi osakas F:n on ilmoitettu vastanneen liikenteestä. Osakkaiden kuljetus-, korjaamo- ja terminaalityötehtävien jakamista ja hoitamista varten toimitusjohtaja ja terminaalipäällikkö laativat työvuorolistat. Muut työtehtävät osakkaat hoitavat oman aikataulunsa mukaan.

Autonkuljettajan tehtävissä osakkailla samoin kuin yhtiön töissä olevilla 7-8 muulla autonkuljettajalla on omat ”linjareittinsä”.

Vaikkakin työn käytännön järjestelyjen, näiden johdon ja valvonnan luonnehtiminen työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentissa tarkoitetuksi työnantajan työjohto-oikeudeksi tai vastaavaksi muuksi töitten järjestelyoikeudeksi on lausuntopyynnössä tarkoitettuna kaltaisissa tapauksissa vaikeata tarkastelemalla yksinomaan yhtiössä tehtävien töiden ”teknisiä” järjestelyjä, työneuvosto katsoo esitetyn selvityksen kuitenkin osoittavan, että toimitusjohtaja ja Virtain terminaalipäällikkö ovat käyttäneet edellä tarkoitettua työnantajan työn johto- ja valvontavaltaa pääasiassa autonkuljettajan töitä tekevän viiden osakkaan työhön. Toimitusjohtajalla on työneuvoston mielestä myös asemansa perusteella ollut mahdollisuus johtaa ja valvoa osakas F:n ja Virtain terminaalipäällikkö B:n työskentelyä.

3.2.4 Työn tekeminen toiselle

Lausuntopyynnössä tarkoitettussa tapauksessa on myös arvioitava, ovatko X Oy:n osakkaat tehneet työtä keskinäisen sopimuksen perusteella omaan lukuunsa vai toisen sopijapuolen, tässä tapauksessa yhdessä omistamansa osakeyhtiön, lukuun.

X Oy:n osakkeenomistajista yksi toimii toimitusjohtajana, kuusi osallistuu hallinnollisten tehtävien lisäksi kuljetus-, korjaamo- ja terminaalitehtäviin ja yksi vastaa liikenteestä ja valvoo liikenteen hoitamista lainsäädännön mukaisesti.

Yhtiön toista entistä pääosakasta lukuun ottamatta yhtiön osakkeita ostaneet yhtiön työntekijät ovat esitetyn selvityksen mukaan maksaneet osakkeistaan ”hinnan, joka on ollut yhtiön substanssiarvoon suhteutetun käyvän arvon mukainen”. Esitetyn selvityksen suuruista sijoitettua pääomaa työneuvosto ei kuitenkaan pidä niin huomattavana, että sillä olisi olennaista merkitystä asian arvioinnissa.

Yhtiön osakkaat omistavat yhtiön osakkeista 12,5 prosenttia. Kenelläkään yhtiön osakkaista ei osakeomistuksen perusteella ole määräävää asemaa yhtiössä. Oikeuskäytäntökin huomioon ottaen työneuvosto toteaa, ettei 12,5 %:n suuruinen omistusosuus sinänsä estä työn tekeminen toiselle – tunnusmerkin täyttymistä.

Työneuvosto on päätöksessään TN 1172-85 katsonut, että X Oy:n palveluksessa hitsaustöitä suorittanut A ei ollut työsopimuslain 1 §:n tarkoittamassa työsuhteessa yhtiöön eikä häneen ollut sovellettava työaikalakia. A omisti yhtiön osakkeista 25 % ja toimi yhtiön hallituksen jäsenenä. A oli suorittanut yhtiössä hitsaustöitä, hankkinut yhtiölle tilauksia sekä allekirjoittanut yhtiön puolesta eräitä ilmoituksia ja sopimuksia. A sai toiminnastaan kuukausipalkkaa. Työneuvosto katsoi, että yhtiömiehet olivat ”tasavertaisessa asemassa toisiinsa nähden” eikä A:n katsottu työskennelleen yhtiössä työnantajan johdon ja valvonnan alaisena.

Päätöksessään TN 1217-87 työneuvosto katsoi, ettei sorvaaja X ollut työsuhteessa toiminimi Y:hyn eikä hänen työskentelyyn ollut sovellettava työaikalakia. X:n ja B:n oli ollut tarkoitus perustaa metallialalla toimiva kommandiittiyhtiö, jossa molemmat olisivat toimineet vastuunalaisina yhtiömiehinä. Yhtiösopimusta ei kuitenkaan syntynyt, mutta ja X ja B aloittivat liiketoiminnan. Toimintaa harjoitettiin B:n vaimon toiminimi Y:n nimissä. X sijoitti yhtiöön hankittuihin koneisiin vähän yli 30 000 markkaa. B:n sijoitukset yhtiöön olivat suuremmat. X toimi yhtiössä lähinnä sorvaajana ja B osittain suunnittelu- ja markkinointitehtävissä ja osittain tuotantotehtävissä. Työneuvosto katsoi, että selvää oli X:n toimiminen yrityksessä sopimuksen perusteella ja vastiketta vastaan. Epäselvää oli, oliko X toiminut työsopimuslaisia tarkoitettulla tavalla johdon ja valvonnan alaisena. Asiassa ei ollut esitetty selvitystä siitä, että toiminimen haltija tai aiottu yhtiökumppani B olisivat johtaneet tai valvoneet X:n työtä. Työneuvosto katsoi, ettei toiminimen haltijalla olisi ollut edes mahdollisuutta johtoon ja valvontaan ja X ja B taas olivat työskennelleet tulevana yhtiökumppaneina. Työneuvosto totesi lisäksi X:n sijoittaneen yhtiöön sen kokoon nähden huomattavan summan koneiden ostoja varten. Työneuvosto katsoi, että vaikka toiminimi oli suorittanut ennakonpidätyksen, sosiaaliturvamaksut ja vuosilomakorvauksen, ei X ”huomioon ottaen hänen yritykseen sijoittamansa pääoman, suunnitellun yhtiökumppanuuden sekä hänen työnsä itsenäisen luonteen”, työskennellyt työsuhteessa.

Korkein oikeus on päätöksessään KKO 1968 II 34 katsonut, että avoimen yhtiön osakas, joka omisti yhtiöstä yhden kolmasosan ja toimi yhtiön murskauskoneaseman työnjohtajana, oli työsuhteessa ja oikeutettu tapaturmavakuutuslain mukaiseen tapaturmakorvaukseen. Samoin päätöksessä KKO 1991:60 päädyttiin siihen, että osakeyhtiön palveluksessa ollut perustajaosakas, joka omisti 10 prosenttia yhtiön osakkeista ja oli sen hallituksen jäsen, oli työsuhteessa. Perustajaosakkaan yhtiöpanos oli 80 000 markkaa.

Oikeuskirjallisuudessa on katsottu, että selvää olisi, ettei osakeyhtiön hallituksen jäsen yksinomaan tässä ominaisuudessaan yleensä ole työsuhteessa (Rautiainen – Äimälä, Uusi työsopimuslaki, 2001, s. 17) Lisäksi on katsottu, että jos osakas omistaa enemmistön siitä yhteisöstä, jonka lukuun hän tekee työtä, ei kyse ole työsopimuslaisia tarkoitettusta työnteosta. Merkittävä osakkeenomistus tai vastaava määräysvalta voi myös asiallisesti merkitä, että työnsuorittaja työskentelee suurelta osin omaan lukuunsa (mm. Tiitinen – Kröger, Työsopimuslaki 2001, s. 9).

Osakkeenomistajien työn suorittamistapa ei poikkea yhtiön työntekijöiden työn suorittamistavasta. Työneuvoston mielestä edellä mainittujen työtehtävien suorittaminen näissä olosuhteissa on työn tekemistä toiselle.

3.2.5 Kokonaisarviointia

X Oy:n osakkaiden asemaan liittyy selkeästi seikkoja, jotka puhuvat työsuhteen puolesta. Toisaalta heidän asemaansa liittyy myös joitakin työsuhdetta vastaan puhuvia tekijöitä.

Kuljetus-, korjaamo- ja terminaalitehtäviin osallistuvien osakkaiden työtehtävät eivät juurikaan eroa yhtiön työsuhteisten työntekijöiden työtehtävistä. Työn voidaan arvioida olevan sisällöltään ja ulkoisilta puitteiltaan pääosin samanlaista kuin yhtiön muiden samantyyppisiin työtehtäviin osallistuvien työntekijöiden työ. Mainittujen osakkaiden työtehtäviä on myös selkeästi johdettu ja valvottu, vaikka he ovat osittain voineet toimia myös itsenäisesti. X Oy:n hallitukseen kuuluu toimitusjohtajan lisäksi kaksi kuljetus-, korjaamo- ja terminaalitehtäviin osallistuvaa yhtiön osakasta. Hallituksen jäsenen asema ja vastuu yhtiöoikeudellisesti määräytyy osakeyhtiölainsäädännön perusteella. Osakeyhtiön hallituksen jäsenyys ei sellaisenaan voi sulkea pois mahdollisuutta olla työsuhteessa yhtiöön.

Yhtiö on toimittanut ennakkoperinnän osakkailleen maksamistaan palkoista, osakkaat on vakuutettu tapaturmavakuutuslain mukaisesti ja heidän eläketurvansa on järjestetty työeläkelain perusteella. Myös nämä tosiseikat on otettava huomioon kokonaisarvioinnissa, koska ne saattavat osoittaa yhtiön käsitystä lausuntopyynnössä tarkoitettujen palvelussuhteiden luonteesta.

Ennakkoperinnän toimittamisella ei juurikaan voi olla merkitystä työsopimuslain 1 luvun 1 §:n 1 momentin tulkintaan, koska ennakkoperintälain (1118/1996) 1 §:n mukaan maksajana on toimitettava se mistä tahansa ansiotulosta. Sen sijaan työneuvoston mielestä tapaturma- samoin kuin eläkevakuutuksesta esitettyä selvitystä voidaan pitää osoituksena yhtiön käsityksestä osakkaitensa sopimussuhteen oikeudellisesta luonteesta.

Edellä esitetyn perusteella X Oy:n osakkeenomistajat, jotka osallistuvat kuljetus-, terminaali- ja korjaamotehtäviin (terminaalipäällikkö mukaan lukien), ovat työneuvoston mielestä epäitsenäisessä asemassa suhteessa osakeyhtiöön riippumatta siitä, ovatko he hallituksen jäseniä vai eivät. Asiakirjoista saatava selvityksen mukaan osakas F ei osallistu kuljetus-, korjaamo- ja terminaalitehtäviin eikä hän ole yhtiön hallituksen jäsen. F:n tehtäväksi on ilmoitettu liikenteestä vastaaminen ja sen valvominen, että liikenne hoidetaan lainsäännösten mukaan. Saatu selvitys ei tue sitä, että F olisi tehtävässään sillä tavoin itsenäinen, etteikö hän voisi olla työsuhteessa.

Työaikalain 1 §:n mukaan työaikalakia on siten sovellettava mainittuihin osakkaisiin, ellei heidän voida katsoa olevan työaikalain 2 §:n 1 momentin 1 kohdassa tarkoitettussa johtavassa asemassa. Työneuvoston ratkaistua asian äänestäen enemmistön esittämällä tavalla emme kuitenkaan enää pidä tarpeellisena lausua tämän säännöskohdan tulkinnasta.